

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

БАТЛАВ.
САНГИЙН САЙД

Б.ЖАВХЛАН

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, НИЙСЛЭЛ
УЛААНБААТАР ХОТЫН АВТО
ЗАМЫН ТҮГЖРЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ
ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ДАРГА

Б.ДЭЛГЭРСАЙХАН

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД

Б.ЭНХБАЯР

ХОТ, ТОСГОНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН
НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1992 оны Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх хот, тосгоны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.” гэж заасны дагуу Монгол Улсын Их Хурлаас 1993 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг баталсан бөгөөд уг хуулийг 1994 оны 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсөн. Энэ хугацаанд уг хуульд 3 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан. Энэ хүрээнд Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно. Хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.” гэж өөрчлөн найруулсны дагуу цаашид өнөөгийн хот, тосгоны эрх зүйн байдалтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй хуулийг шинэчлэн батлах үндэслэл бүрдсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдрийн “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдох арга хэмжээний тухай” 02 дугаар тогтоолын хавсралтаар “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарь”-ийг баталсан. Уг хавсралтын 4.3.4-д “шинэчлэн боловсруулсан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулиудад салбарын бусад хууль тогтоомжийг нийцүүлэх” гэж, 4.3.4.1-д “Хот, тосгоны эрх зүйн үндсийг тодорхой болгож, тэдгээрийн өөрийн удирдлага, өмчийн болон төсвийн зохицуулалтыг нарийвчлан тусгах,” гэж, “Хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг зохицуулах” гэж заасны хүрээнд Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг боловсруулна.

Түүнчлэн 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр батлагдсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуулийн 2 дугаар зүйлд “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний эрх зүйн байдалтай холбогдох хууль тогтоомжийг баталсны үндсэн дээр Засгийн газар Дархан, Эрдэнэтийг улсын зэрэглэлтэй хот болгох асуудлыг 2020 оны эхний хагас жилд багтаан шийдвэрлэх, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт заасны дагуу бусад хот, дүүрэг, тосгоны өөрийн удирдлагыг шинэчлэн зохион байгуулах, тэдгээрт засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг тус тус судлан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж шийдвэрлүүлнэ.” гэж заасны дагуу энэхүү харилцааны үндсийг тодорхойлж буй Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг батлан гаргах шаардлага үүсэж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 9.5-д “Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлал, соёлын үйлчилгээ, үйлдвэрлэлийг бий болгосон, Зүүн хойд азийн тээвэр, логистикийн болон олон улсын харилцааны зангилаа төв болсон дагуул хотуудыг хөгжүүлнэ.” гэж, 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Хот, хөдөөгийн сэргэлт гэсэн дөрөвдүгээр бүлгийн 4.3-т “Аймгийн төвүүдийг бие даасан хот болгон хөгжүүлж, орон нутаг төсвийн орлогоо бие даан бүрдүүлэх санхүү, эдийн засгийн боломжийг бүрдүүлнэ.” гэж тус тус заасан.

Өнөөдрийн байдлаар манай улсад 1 саяас дээш хүн амтай хот 1 (Улаанбаатар), 70.0-110.0 мянган хүн амтай хот 2 (Дархан, Эрдэнэт), 20.0-70.0 мянган хүн амтай хот 16, 10.0-20.0 мянган хүн амтай хот 8, нийтдээ 10,0 мянгаас дээш хүн амтай төвлөрсөн хот, суурин газар 27 болж, хотжилтын түвшин 70.7 хувьд хүрээд байна. Хот, суурин газрын хүн амын механик өсөлт, эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, бусад холбогдох аж үйлдвэрийн үйл ажиллагаа нэмэгдсэнээр нутаг дэвсгэр, хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтолцоонд томоохон өөрчлөлт орж, хотжилтын түвшин эрчимтэй өсч, хотын асуудлыг тухайлан зохицуулах, иргэдэд хотын үйлчилгээг хүртээмжтэй болгох шаардлага гарч байна.

Дээр дурдсан хууль зүйн үндэслэл болон практик шаардлагад нийцүүлэн Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу уг хууль нь Үндсэн хуулиас шууд эх авсан хууль байх тул төсөлд Үндсэн хуулийн үзэл санаа, түүний агуулгыг тодруулах замаар Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд заасны дагуу шинэчилсэн найруулгын хэлбэрээр боловсруулна.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл нь Нийтлэг үндэслэл, Хот, тосгоны удирдлага, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, Хотын Зөвлөл,

Хот, тосгон, хотын хорооны дарга, Хот, тосгоны төсөв, санхүү, эдийн засгийн үндэс, Хот, тосгоны удирдлага бусад этгээдтэй харилцах харилцаа, Хот, тосгоны оршин суугч болон Бусад зүйл гэсэн бүлэгтэй байна.

2019 онд Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл баримтлалын дагуу хот, тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг тогтоох харилцааны хүрээнд:

-улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, түүнчлэн тосгоны эрх зүйн үндэс, чиг үүрэг, зохион байгуулалтыг нарийвчлан зохицуулна;

-хот байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах асуудлыг Засгийн газрын өргөн барьснаар Улсын Их Хурлаас шийдвэрлэхээр ба эдгээр харилцааны үндсийг зохицуулна;

-хот, тосгоны өөрийн удирдлагын эрх зүйн үндсийг төсөлд нарийвчлан зохицуулж, улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын удирдлагыг оршин суугчдаас сонгосон хотын Зөвлөл, Захирагч хэрэгжүүлэх, хот, тосгоны удирдлагын чиг үүрэг, бүрэн эрх, эдийн засаг, төсвийн харилцааг зохицуулна;

-хот, тосгоны “зохион байгуулалт”-ыг засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн зохион байгуулалтаас ялгаатай байдлаар зохицуулж, хот нь зохион байгуулалтын хувьд хотын хороонд хуваагдахаар тусгана.

2019 онд Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл баримтлалын дагуу хот, тосгонд засаг захиргааны нэгжийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг зохицуулах харилцааны хүрээнд:

-хот, тосгоны удирдлагад засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэхээр зохицуулсан нь өнгөрсөн хугацаанд хот, тосгон нь засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн эрхийг эдэлж болох эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн тул цаашид энэхүү харилцааг нарийвчлан зохицуулна;

-хот, тосгон оршин суугчдадаа төрийн үйлчилгээ буюу гагцхүү засаг захиргааны нэгж хүргэх үйлчилгээг хот, тосгоны өөрийн удирдлагаар дамжуулан хэрэгжүүлэх эрх зүйн боломжийг бүрдүүлсэн тул уг харилцааг тодорхой зохицуулна;

-хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг гагцхүү Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтооно. Ийнхүү тогтоохдоо тухайн хот, тосгоны эдийн засгийн бүтэц, чадавх, хүн амын болон газар зүйн байршил, дэд бүтэц, холбогдох бусад нөхцөлийг харгалзан тогтоох эрх зүйн үндсийг зохицуулна.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох эдийн засаг, нийгэм, хууль эрх зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Энэхүү хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан улсын зэрэглэлтэй болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлагыг шинэчлэн зохион байгуулах, тэдгээр нь засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн харилцаанд оролцох эрх зүйн үндэс бүрдэнэ. Ингэснээр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл баримтлалтай бүрнээ

нийцэх бөгөөд хууль хоорондын уялдаа хангагдаж, хэрэгжилтийг нэг мөр хангах нөхцөл бүрдэнэ.

Аймаг, аймгийн төвүүд бие даасан хот болон хөгжих нөхцөл бүрдэж, хотын удирдлагыг оршин суугчид нь сонгож, Хот, хөдөөгийн сэргэлтийг дэмжиж, бодитойгоор хэрэгжүүлнэ.

Төрийн үйлчилгээг хот, тосгоноор дамжуулан үзүүлж, төрийн үйлчилгээг иргэд ойртуулна.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар энэ хуульд заасан шаардлагыг хангасан суурин газрыг улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, түүнчлэн тосгон болгон байгуулан, тэдгээрийн өөрийн удирдлагыг зохион байгуулах асуудлыг Засгийн газар дэс дараалалтай хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ.

Хууль батлагдсаны дараа хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардлын асуудлаар Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу тусгайлан үнэлгээ хийгдэх болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг сайжруулах зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулна.

Энэхүү хуулийн төсөлтэй холбогдуулан холбогдуулан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хог хаягдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хүнсний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын автотээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Малын тоо толгойн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрчим хүчний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хот, суурины ус хангамж, ариутгах

татуургын ашиглалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Боловсролын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Газрын төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай зэрэг хуулийн төсөл, “Хот байгуулах тухай”, “Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай”, “Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулна.

2019 оны Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу хотын өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх хүрээнд хотыг өөрийн төсөв, татвартай байхаар зохицуулахтай холбогдуулан Нийслэл хотын албан татварын тухай хуулийг Хотын албан татварын тухай хууль болгон шинэчлэн найруулна.

---o0o---